

MEDIA PASINAON MAOS UKARA MAWI AKSARA JAWA KANTHI POP-UP BOOK KANGGE SISWA KELAS VII SMPN 1 IMOIRI

READING JAVANESE SCRIPT LEARNING MEDIA WITH POP-UP BOOK FOR STUDENT CLASS VII SMPN 1 IMOIRI

Dening: Destiya Novita, Prodi Pendidikan Bahasa Jawa, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Yogyakarta
novitadestiya@gmail.com

Sarining Panaliten

Panaliten menika wonten tigang ancas, inggih menika: (1) tataran ndamel *media pasinaon pop-up book* maos ukara mawi aksara Jawa tumrap siswa SMP kelas VII, (2) *evaluasi kualitas media pasinaon pop-up book* maos ukara mawi aksara Jawa dening dosen *ahli materi* saha dosen *ahli media*, saha (3) pamanggihipun guru basa Jawi saha siswa kelas VII tumrap *media pasinaon pop-up book* maos ukara mawi aksara Jawa. Panaliten menika wujudipun kalebet jinis panaliten *Research and Development (R&D)*. Asiling panaliten nedahaken: (1) *media* dipundamel kanthi gangsal tataran inggih menika: *analysis, design, development, implementation*, saha *evaluation*, (2) *evaluasi kualitas media* dening dosen *ahli materi* angsal biji *presentase* 92,5% ingkang kagolong sae sanget, wondene biji *kualitas media* dening dosen *ahli media* angsal *presentase* 80% ingkang kagolong sae, saha (3) pambiji *media* dening guru basa Jawi angsal *rata-rata presentase* 95% ingkang kagolong sae sanget, saha asiling pamanggih siswa angsal *rata-rata presentase* 92% ingkang kagolong sarujuk sanget. Asiling panaliten menika nedahaken bilih *media pasinaon pop-up book* saged kangge sarana/*media* wonten ing pamulangan maos ukara mawi aksara Jawa.

Pambijining tembung: *Media Pasinaon, Maos Ukara mawi Aksara Jawa, Pop-Up Book*

Abstract

This study has three objectives, namely: (1) the level of how to make pop-up book as the learning media to read Javanese alphabet sentences for read the VII grade student as SMP; (2) evaluating the quality of instructional media pop-up book as the learning media to read Javanese alphabet sentences with expert lecturers and lecturers of media expert; (3) assessment and opinion from Javanese language teacher and junior high school student of class VII for media pop-up book as the learning media to read Javanese alphabet sentences. This research used Research and Development (R&D) research type. The result of the study explained that: (1) the media was made through five levels: analysis, design, Development, implementation, and evaluation; (2) media quality evaluation with lecturers of material expert got 92,5% percentage which was very good, then media quality value with expert lecturer media got 80% percentage which was good; and (3) media assessment with Javanese teachers got average of 95% percentage of which was excellent and the result of students opinions got average of 92% percentage that was classified as agreed. The result of this study explained that the learning media pop-up book could be used as media in learning Javanese alphabet.

PURWAKA

Pamulangan basa Jawi sampun dipuntetepaken minangka muatan lokal wajib ing sekolah wiwit SD dumugi SMA/SMK dening pamarentah. Adhedhasar *kurikulum* wonten ing pamulangan basa Jawi tumrap Sekolah Menengah Pertama kelas VII, VIII, IX, menika wonten 4 *aspek* katrampilan inggih menika maos (*membaca*), nyemak (*menyimak*), micara (*berbicara*), saha nyerat (*menulis*) ingkang jumbuh kaliyan

Kompetensi Inti (KI) saha *Kompetensi Dasar (KD)*. Salah satunggaling *materi* pamulangan tumrap siswa kelas VII SMP inggih menika aksara Jawa.

Kompetensi Inti (KI) ingkang jumbuh kangge pamulangan aksara Jawa inggih menika: “*Mencoba, mengolah, dan menyaji dalam ranah konkret (menggunakan, mengurai, merangkai, memodifikasi, dan membuat) dan ranah abstrak (menulis, membaca, menghitung, menggambar,*

dan mengarang) sesuai dengan yang dipelajari di sekolah dan sumber lain yang sama dalam sudut pandang/teori.” Wondene *Kompetensi Dasar (KD) ingkang jumbuh inggih menika “Membaca dan Menulis Kalimat Sederhana Beraksara Jawa.” Kompetensi Dasar (KD) ingkang dipunginakaken kangge dhasaring ndamel media inggih menika “Membaca Kalimat Sederhana Beraksara Jawa”, satemah siswa kedah nindakaken indikator saged maos ukara mawi aksara Jawa.*

Adhedhasar wawan-pangandikan kaliyan guru basa Jawi SMPN 1 Imogiri, Ibu Wiwik Susanti, S.Pd., ngandharaken bilih pamulangan aksara Jawa taksih wonten pepalang. Pepalang menika antawisipun *minat* saha greget siswa anggenipun sinau aksara Jawa taksih kirang saha mbetahaken *media ingkang variatif* supados narik kawigatosanipun siswa. *Metode* ingkang dipunginakaken Ibu Wiwik Susanti, S.Pd. nalika pamulangan aksara Jawa menika namung ngginakaken *metode* ceramah. Awit saking menika, siswa rumaos bosen. Kawontenan menika dumados amargi boten wonten *media* ingkang saged nambah gregeting siswa kangge sinau aksara Jawa.

Salah satunggaling cara kangge ngudhari prakawis kasebut inggih menika dipunginakaken *media* pasinaon. Jumbuh kaliyan pamanggihipun Indriana (2011: 5) bilih *media* pasinaon dipunginakaken minangka sarana kangge mbiyantu guru supados gampang anggenipun ngandharaken *materi* pasinaon saha ndadosaken siswa gampang anggenipun mangretosi wosing *materi* pasinaon kasebut, satemah lampahing pasinaon saged *efektif* saha *efisien*. Awit saking menika, supados siswa mangretos *materi* ingkang dipunsinau kedahipun

media ingkang dipunginakaken saged narik kawigatosaning siswa, mliginipun *media* cithak.

Salah satunggaling *media* cithak ingkang trep minangka *media* kangge sinau aksara Jawa inggih menika *pop-up book*. *Media pop-up book* menika gampang dipunginakaken, *praktis*, saha ngremenaken. Cak-cakaning *media pop-up book* saged mbiyantu guru nalika ngandharaken *materi* pasinaon amargi *media pop-up book* menika *unik* saha saged narik kawigatosan siswa. Siswa menika langkung *antusias* anggenipun sinau aksara Jawa mawi *pop-up book*. Minangka buktinipun inggih menika nalika ngginakaken *media pop-up book* siswa rumaos remen dipuntandhingaken menawi boten ngginakaken *media*. Kajawi saking menika ugi saged nambah gladhen siswa supados *aktif* sinau kanthi mandhiri.

Adhedhasar andharan wonten ing nginggil, panaliten menika kalaksanan kangge ngrembag pandamelipun salah satunggaling *media* pamulangan maos ukara mawi aksara Jawa kanthi *pop-up book* kangge siswa SMP kelas VII. *Materi* aksara Jawa menika dipundamel dados gambar tigang *dimensi* ingkang saged nuwuhaken kawigatosan, satemah siswa langkung greget anggenipun sinau saha langkung *aktif* wonten proses pamulangan ing sekolah.

CARA PANALITEN

Metode panaliten ingkang dipunginakaken wonten panaliten menika ngginakaken *metode Research and Development (R&D)*. Miturut Asmani (2011: 53), *metode R&D* menika minangka salah satunggaling cara panaliten kangge mujudaken *produk* enggal utawi ngasilaken *produk* ingkang langkung sae saha saged dipuntanggul-

jawabaken. Jumbuh kaliyan pamanggihipun Gay, Mills, saha Airasian lumantar Emzir (2007: 263), bilih ancasiipun *metode R&D* boten kangge ng-*uji teori*, ananging ndamel *produk* pasinaon ingkang *efektif* supados saged dipungginakaken kangge *sarana* pasinaon wonten ing pawiyatan. *Media* ingkang dipundamel lajeng dipunsuwunaken pambiji saha pamrayogi dhateng dosen *ahli materi*, dosen *ahli media*, guru basa Jawi, saha siswa. Sasampunipun dipundadosi adhedhasar pamrayogi pambiji saha angsal pasarujukan kangge *uji coba*, salajengipun *media* saged dipungginakaken kangge pasinaon maos ukara mawi aksara Jawa. Tata cara ndamel *media* wonten ing panaliten menika ngginakaken *prosedur model Analysis Design Development Implementation and Evaluation* (ADDIE). Mulyatiningsih (2013: 5), ngandharaken *prosedur pengembangan model ADDIE* wonten gangsal tataran, inggih menika: (1) *Analysis*, (2) *Design*, (3) *Development or Production*, (4) *Implementation or Delivery*, saha (5) *Evaluation*.

ASILING PANALITEN SAHA PANGREMBAG Tataran Ndamel Media Pasinaon

a. Tataran *Analysis*

Tataran *analisis* minangka tataran wiwitan ingkang dipuntindakaken saderengipun *produk* dipundamel. Tataran *analisis* menika kaperang dados kalih inggih menika *analisis kurikulum* saha *analisis kawontenan siswa SMP N 1 Imogiri*. Sekolah menika ngginakaken *Kurikulum 2013*. *Kurikulum* ingkang dipungginakaken menika dipunpadosi *Kompetensi Inti* saha *Kompetensi Dasar* ingkang jumbuh kaliyan pamulangan aksara Jawa ing sekolah. *Kompetensi Inti* saha

Kompetensi Dasar wonten salebeting *kurikulum* kedah jumbuh kaliyan dhasaring panaliten.

Sasampunipun nindakaken *analisis kurikulum*, lajeng nindakaken *analisis kawontenan siswa* wonten ing sekolah gayutipun kaliyan pamulangan aksara Jawa. Adhedhasar wawanpangandikan kaliyan guru basa Jawi, dipunmangretosi taksih wonten mapinten-pinten prakawis utawi pepalang wonten pamulangan bab aksara Jawa. Salah satunggaling prakawis inggih menika *media pasinaon* ingkang dipungginakaken kangge nyengkuyung pasinaon basa Jawi mliginipun kangge *materi* aksara Jawa menika taksih kirang sanget. Guru langkung asring ngginakaken *metode ceramah* saha dereng ngginakaken *media pasinaon*. Siswa rumaos *bosen* wonten pamulangan menika.

Adhedhasar prakawis menika lajeng dipundamel *media pasinaon ingkang praktis*, boten *berbasis IT*, ananging saged kangge nuwuhaken kawigatosan siswa sinau basa Jawi mliginipun sinau aksara Jawa. *Media pasinaon* menika awujud *pop-up book*. Siswa langkung *antusias* anggenipun sinau aksara Jawa saha saged nambah gladhen siswa supados *aktif* sinau kanthi mandhiri. *Media* menika ugi saged dipungginakaken wonten pamulangan ing sekolah menapadene sinau piyambak wonten ing griya.

b. Tataran *Design* (Ndamel *Desain Media*)

Tataran *design* dipunwiwiti kanthi ngempalaken *referensi* ingkang gayut kaliyan *materi*. *Materi-materi* ingkang sampun dipunkempalaken menika lajeng dipundamel *flowchart*. *Flowchart* inggih menika *diagram alur* kangge nggampilaken nalika ndamel rantaman *media pasinaon*. Wosing *flowchart* menika ngewrat *konsep penyajian menu* pamulangan. *Flowchart*

lajeng dipunwujudaken dados *story board* utawi *naskah media*.

Story board inggih menika *rancangan naskah media* kangge paring gambaran wosing *media*. *Story board* ngrewat sadaya ingkang samangke dipunwujudaken wonten ing salebeting *pop-up book*, wiwit saking *cover* dumugi kaca panutup utawi pungkasan. *Pop-up book* maos ukara mawi aksara Jawa menika wonten 26 kaca. Wondene peranganipun inggih menika: (a) pambuka, (b) wosing isi, (c) *Kompetensi Inti*, *Kompetensi Dasar*, saha *Indikator*, (d) cara ngecakaken *media*, (e) aksara legena, (f) aksara murda saha aksara swara, (g) sandhangan, (h) tandha pamaos saha panjingan, (i) pasangan, (j) tuladha tembung, saha (k) gladhen.

Sasampunipun ngempalaken *materi*, lajeng ndamel *desain media*. Wonten tataran menika, cakakanipun kanthi cara nemtokaken *desain produk* kangge nemtokaken wosipun *media* pasinaon. *Desain* ingkang dipundamel awujud seratan saha gambar. Seratan menika awujud seratan aksara Jawa ingkang dipunandharaken wonten ing *media* pasinaon *pop-up book*. Salajengipun *desain* gambar dipunjumbuhaken kaliyan *materi* ingkang dipunandharaken.

c. Tataran Development (Pengembangan)

Sasampunipun *naskah media* pasinaon dipundamel, lajeng dipunlebetaken wonten *media pop-up book*. Tataran menika dipunwastani tataran *pengembangan* utawi *produksi media*. *Media* pasinaon *pop-up book* dipundamel kanthi kalih teknik, inggih menika *teknik manual* saha *teknik komputer*. Ingkang kalebet *teknik manual* inggih menika ndamel *sketsa*, *proses pemotongan*, *proses penyusunan/perakitan*, saha *proses penjilidan*.

Salajengipun ingkang kalebet *teknik komputer* inggih menika *proses pewarnaan*, *proses editing*, saha *proses print/cetak*.

Wonten ing *teknik manual*, tataran kaping pisan inggih menika ndamel *sketsa* utawi *desain pop-up*. Pirantos ingkang dipunginakaken kangge ndamel *pop-up* inggih menika pensil, garisan, gunting, *cutter*, *isolasi wolak-walik (double tip)*, dlancang *HVS*, dlancang *ivory 260*, *printer scan*, saha komputer. Anggenipun ndamel *sketsa* gambar ngginakaken pensil. *Sketsa* ingkang sampun dados dipungunting lajeng dipunrantam dados *pop-up*. *Sketsa* ingkang dipundamel kalawau dereng wonten warnipun taksih awujud *dummy* saha dlancangipun ugi taksih werni pethak.

Wonten ing *teknik komputer*, *sketsa* utawi *desain* ingkang sampun dados lajeng dipunedit ngginakaken *aplikasi software CorelDraw X7* lajeng dipunwarna supados *tampilan pop-up* langkung nengsemaken. *Desain* ingkang sampun dados lajeng dipun-cetak utawi *print* ngginakaken dlancang *ivory 260*. Salajengipun, dipungunting lajeng dipunrantam dados *pop-up*. Tataran ndamel *media* ingkang pungkasan inggih menika sadaya kaca *pop-up* dipunjilid dados buku (*book*).

Produk ingkang sampun dados lajeng dipunvalidasi dening dosen *ahli materi* saha dosen *ahli media*. Dosen *ahli materi* wonten ing panaliten menika inggih menika Ibu Venny Indria Ekowati, M.Litt., wondene dosen *ahli media* wonten ing panaliten menika inggih menika Ibu Avi Meilawati, S.Pd., M.A. Tataran *validasi* dipuntindakaken kangge paring pambiji tumrap *kualitas media* pasinaon, supados angsal pambiji *kelayakan media*. *Revisi produk* dipuntindakaken adhedhasar pamrayogi saking dosen *ahli* kangge

ndandosi kekiranganipun *produk* supados angsal pasarujukan kangge *uji coba*.

Produk dipun-*validasi* dening dosen *ahli materi* kanthi tigan tataran. Tataran I menika dipunparingi pamrayogi: (1) cara ngecakaken *media* dereng cetha, (2) *Kompetensi Dasar* saha *Indikator* boten jumbuh, (3) *materi* saha *kompetensi dasar* dereng jumbuh, (4) taksih wonten seratan aksara Jawa ingkang dereng leres, (5) antawisipun sandhangan, panjangan, saha tandha pamaos taksih campur, (6) dipuntambahi gladhen waosan wonten salebeting *media*. Asil pambijining *validator* dipunentang kanthi ngecakaken rumus $\frac{\sum \text{Skor Panaliten}}{\sum \text{Skor Ideal Sadaya Item}} \times 100\%$ dados menika $\frac{12}{40} \times 100\% = 30\%$ ingkang kagolong kirang kanthi dudutan *produk* menika dereng *layak uji coba*.

Salajengipun *media* dipun-*revisi* jumbuh kaliyan pamrayoginipun dosen *ahli materi*. Anggenipun *revisi* kanthi cara ngleresaken cara ngecakaken *media*, njumbuhaken *indikator* kaliyan *kompetensi dasar*, dipuntambahi *materi*-nipun, ngleresaken seratan aksara Jawa ingkang lepat, bedakaken antawisipun sandhangan, panjangan, saha tandha pamaos, sarta dipuntambahi gladhen wonten salebeting *media*.

Tataran II inggih menika *revisi* bab seratan tembung mawi aksara Jawa saha dipuntambahi irah-irahan gladhenipun. Tataran menika kapiji kanthi *persentase* $\frac{33}{40} \times 100\% = 82,5\%$ ingkang kagolong sae sanget. Sasampunipun dipuntindakaken *revisi* seratan aksara Jawanipun lajeng saged mlebet *validasi* tataran III. Tataran III inggih menika sampun angsal pasarujukan kangge *uji coba* kanthi boten wonten *revisi*. Tataran

menika dipunbiji kanthi *persentase* $\frac{37}{40} \times 100\% = 92,5\%$ kagolong sae sanget.

Sasampunipun *produk* dipun-*validasi* dening dosen *ahli materi*, salajengipun *validasi* dening dosen *ahli media*. *Validasi* menika dipuntindakaken kanthi kalih tataran. Tataran I dipunbiji kanthi ngecakaken rumus $\frac{\sum \text{Skor Panaliten}}{\sum \text{Skor Ideal Sadaya Item}} \times 100\%$ dados menika $\frac{31}{40} \times 100\% = 77,5\%$ ingkang kagolong sae. Wonten tataran menika angsal pamrayogi *media* menika dereng urut saha langkung sae manawi dipun-*variasi tata letak*-ipun. Lajeng dosen *ahli media* paring dudutan bilih *media* menika dereng *layak uji coba*. Salajengipun dipuntindakaken *revisi* kanthi cara ngurutaken kaca *pop-up* saha nggantos *variasi tampilan pop-up*. Tataran II angsal *presentase* $\frac{32}{40} \times 100\% = 80\%$ ingkang kagolong sae. Saking *presentase* menika *validator* paring dudutan *media* sampun *layak kangge uji coba*.

d. Tataran Implementation (Uji Coba)

Tataran sasampunipun *validasi media* inggih menika tataran *uji coba* dhateng siswa SMPN 1 Imogiri kelas VII saha *evaluasi kualitas media* dening guru basa Jawi saha siswa. Pambiji guru basa Jawi saha siswa menika dipunginakaken kangge ngempalaken *data* asiling pambiji *kualitas media* ingkang dipundamel. *Uji coba* ingkang dipuntindakaken menika kangge mangretosi tataranipun *produk* jumbuh kaliyan ancas pasinaon. *Media* dipunsuwunaken pambiji dhateng guru basa Jawi ngengingi *kualitas media* ingkang dipundamel.

Sasampunipun nyuwun pambiji tumrap *kualitas media* dhateng guru basa Jawi lajeng

nindakaken *uji coba media* dhateng siswa kelas VII. Anggenipun nindakaken *uji coba* menika kanthi merang gunggungipun siswa dados sakawan kelompok. Gunggungipun siswa kelas VII A menika wonten 29 siswa dados satunggal kelompok gunggungipun wonten 7-8 siswa. Lajeng saben kelompok menika dipunparingi satunggal buku *pop-up*. Para siswa maos saha mangretosi rumiyin cara ngecakaken *media*. Salajengipun mangretosi wosing *materi* ingkang cumawis. Siswa maos tuladha tetembungan ingkang sinerat mawi aksara Jawa rumiyin saderengipun maos tataran ukara. Saben kelompok gladhen maos ukara mawi aksara Jawa ingkang awujud waosan cariyos. Satunggal siswa saking saben klompok majeng kangge maos asiling gladhen.

e. Tataran *Evaluation (Evaluasi)*

Tataran ingkang pungkasan inggih menika tataran *evaluasi*. Tataran *evaluasi* menika dipuntindakaken kanthi ndamel *analisis* pambiji *media* dening dosen *ahli materi*, dosen *ahli media*, guru basa Jawi, saha pamanggih siswa. *Data* ingkang sampun dipunkempalaken lajeng dipun-*analisis* jumbuh kaliyan ancasiipun *produk*. Wondene asiling *rata-rata* pambiji pungkasan angsal 90% ingkang kagolong sae sanget. Asiling *analisis* nedahaken bilih *produk* sampun jumbuh kaliyan ancasiipun pasinaon saha *layak* dipunginakaken kangge pasinaon maos ukara mawi aksara Jawa.

1. Asiling Pambiji Pungkasan Kualitas Media Pasinaon

Asiling *validasi* dening dosen *ahli materi*, dosen *ahli media*, pambiji dening guru basa Jawi, saha pamanggih siswa tumrap *media* pasinaon *pop-up book* maos ukara mawi aksara Jawa menika sampun sadaya dipuntindakaken. Asiling pambiji

pungkasan menika dipunserat lumantar *tabel* kados ngandhap menika saking *persentase*-nipun saha *kategori*-nipun saben pambiji.

Tabel 1. Asiling pambiji pungkasan

No	Pambiji Media Pasinaon	Persentase	Kategori
1.	Dosen <i>ahli materi</i>	92,5%	Sae sanget
2.	Dosen <i>ahli media</i>	80%	Sae
3.	Guru basa Jawi	95%	Sae sanget
4.	Pamanggih siswa	92%	Sarujuk sanget
Asiling rata-rata persentase pambiji		90%	Sae sanget

Adhedhasar *tabel* ing nginggil, asiling pambiji pungkasaning *media* dening dosen *ahli materi* adhedhasar saking 8 *indikator* angsal biji *presentase* 92,5% ingkang kagolong sae sanget. Asiling *validasi* dosen *ahli media* adhedhasar saking 8 *indikator* angsal biji *presentase* 80% ingkang kagolong sae. Asiling pambiji *media* dening guru basa Jawi adhedhasar saking 8 *indikator* angsal biji *rata-rata presentase* 95% ingkang kagolong sae sanget. Asiling pamanggih siswa tumrap *media* pasinaon adhedhasar saking 8 *indikator* angsal biji *rata-rata presentase* 92% ingkang kagolong sarujuk sanget.

Adhedhasar saking *validasi* dosen *ahli media*, dosen *ahli materi*, pambiji guru basa Jawi, saha pamanggih siswa kelas VII A SMPN 1 Imogiri tumrap *media* pasinon *pop-up book* maos ukara mawi aksara Jawa *rata-rata presentase* 90% ingkang kagolong sae sanget.

2. Kaluwihan saha Kakirangan Media Pasinaon *Pop-Up Book*

Asiling *validasi kualitas media* dening dosen *ahli materi* saha dosen *ahli media* menika dados dhasaring kangge ngasilaken *produk media pop-up book* maos ukara mawi aksara Jawa ingkang sae.

Saderengipun dados *produk* ingkang pungkasan saha angsal pasarujukan kangge *uji coba*, sampun katindakaken *revisi media* jumbuh kaliyan pamrayogi saking dosen *ahli materi* saha dosen *ahli media*. Adhedhasar pamrayogi menika saged ngasilaken *media pasinaon pop-up book* maos ukara mawi aksara Jawa ingkang gadhah *kualitas* sae sarta saged dipunginakaken wonten ing pamulangan basa Jawi. Wondene asiling *tampilan* pungkasan *media pasinaon pop-up book* maos ukara mawi aksara Jawa menika saged dipuntingali wonten *lampiran*.

Media pasinaon ingkang awujud *pop-up book* menika ugi wonten kakirangan saha kaluwihanipun. Kaluwihan *media pasinaon pop-up*, antawisipun wonten ing ngandhap menika.

- 1) *Media* menika *layak* dipunginakaken minangka sarana wonten salebeting *proses* pamulangan maos ukara mawi aksara Jawa kelas VII SMP. *Layak*-ipun *media* saged dipunmangretosi saking *kualitas media* mawi *validasi* dening dosen *ahli materi*, dosen *ahli media*, guru basa Jawi, saha pamanggih siswa kelas VII ingkang angsal *rata-rata persentase* 90% menika kagolong sae sanget.
- 2) *Media* menika ngewrat *materi* aksara Jawa ingkang jangkep saha jumbuh kaliyan kabetahan siswa kelas VII.
- 3) *Media pasinaon pop-up* maos ukara mawi aksara Jawa menika ugi ngewrat tuladha tetembungan ingkang sinerat mawi aksara Jawa kangge nuntun siswa nguwaosi *materi*.
- 4) Gladhen ingkang awujud cariyos seratan aksara Jawa ugi dipunsengkuyung kaliyan gambar *pop-up* ingkang unik satemah saged nuwuhaken kawigatosan siswa.

- 5) Siswa saged nyumerepi garapan siswa sanesipun saha saged ngindhakaken kaprigelan siswa anggenipun maos ukara mawi aksara Jawa awit saking andharan cariyos wonten ing salebeting gladhen *media pasinaon pop-up*.
- 6) *Media* menika gampil dipunginakaken satemah saged nambah raos greget sinau *dhateng* siswa kanthi kelompok menapa dene mandhiri.

Media pasinaon pop-up book ugi wonten kakiranganipun. Wondene kakirangan *media pasinaon pop-up* menika kados wonten ngandhap menika.

- 1) Anggenipun ndamel *media pasinaon pop-up* menika mbetahkaken wekdal ingkang dangu amargi kedah tlaten saha sabar wiwit saking ndamel *sket* dumugi *proses perakitan* supados saged mujudaken produk *media* ingkang sae.
- 2) Dlancang ingkang dipunginakaken saha *proses pencetakan* ingkang langkung *berkualitas* ndadosaken *pop-up* menika mbetahakaen bea ingkang kathah.
- 3) *Media pasinaon* ingkang awujud *pop-up* menika gampil rusak manawi boten dipunrumat kanthi sae.
- 4) Anggenipun ngecakaken *media pop-up* kirang *efektif* manawi dipunginakaken kanthi kelompok ageng. Langkung *efektif* manawi dipunginakaken antawisipun 2-4 siswa saben kelompok.

PAMRAYOGI

Saking asiling *media* ingkang dipundamel pamrayoginipun inggih menika:

- 1) *media pop-up book* langkung *efektif* dipuncakaken manawi dipuncetak cacahipun kathah.

- 2) anggenipun ndamel *media* menika saged ngginakaken *material* ingkang prasaja kemawon supados boten mbetahaken *beaya* ingkang kathah.
- 3) *media* menika langkung efektif dipuncakaken kanthi kelompok alit, satunggal buku dipunginakaken 2-4 siswa saben kelompok.
- 4) panaliti sanesipun saged ndamel *inovasi pengembangan media* pasinaon *pop-up* ngginakaken *aplikasi software* supados saged dipun-*instal* wonten komputer.

KAPUSTAKAN

Asmani, Jalam Ma'mur. 2011. *Tuntunan Lengkap Metodologi Praktis Penelitian Pendidikan*. Yogyakarta: Diva Press.

Emzir. 2007. *Metodologi Penelitian Pendidikan Kualitatif dan Kuantitatif*. Jakarta: PT. Raja Grafindo Wijaya.

Indriana, Diana. 2011. *Ragam Alat Bantu dan Media Pengajaran*. Yogyakarta: Diva Press.

Mulyatiningsih, Endang. 2013. *Metode Penelitian Terapan Bidang Pendidikan*. Bandung: Alfabeta.